

Arbetsmarknadsdepartementet
Enheten för arbetsrätt och arbetsmiljö
103 33 Stockholm

Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm (SOU 2014:31)

A2014/2170/ARM

Konkurrensverket tillstyrker i huvudsak utredningens förslag till lag om stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. I utredningens lagförslag är det dock oklart huruvida begreppet *regler till skydd för fungerande marknader* omfattar sådana regelverk som Konkurrensverket utövar tillsyn över. Detta bör förtydligas och det vore naturligt att uppgiftslämnare till Konkurrensverket tydligt omfattas av det föreslagna skyddet. Begreppet *befogad anledning* är otydligt avgränsat och bristfälligt definierat, detta behöver förtydligas. Dessutom bör det förtydligas att f.d. anställda med avgångsvederlag omfattas av lagen under den tid utbetalningar sker.

Konkurrensverket välkomnar utredningens förslag på en ny bestämmelse i 21 kap. 7a § Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) men som bestämmelsen är formulerad kan tillämpningen bli svår. Därför föreslår Konkurrensverket följande ändringar:

- att sekretessbestämmelsen ska vara tillämplig när det finns en *befogad anledning att anta att uppgiftslämnaren* omfattas av lagen om stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden, samt
- att sekretessbestämmelsen träder in vid *men* eller *skada*.

Konkurrensverket delar inte utredningens bedömning i konsekvensanalysen i två avseenden. Om lagen ska bidra till den sunda konkurrensen i allmänhet är det nödvändigt att Konkurrensverkets förslag ovan införs. Dessutom tvivlar Konkurrensverket på att den avskräckande effekten av den nya lagen får direkta konsekvenser i form av mindre resursåtgång hos berörda myndigheter, däribland Konkurrensverket. Konkurrensverket är snarare av uppfattningen att större säkerhet för den som larmar kan medföra fler och bättre larm, vilket i sin tur medför att de myndigheter som ska utreda tips (och lagföra brott som upptäcks via tipsen) får ökad arbetsbelastning.

Adress 103 85 Stockholm
Besöksadress Torsgatan 11
Telefon 08-700 16 00
Fax 08-24 55 43
konkurrensverket@kkv.se

Förslag till lag om stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden

Lagens syfte och tillämpningsområde 1 § 1st

Med tanke på det beroendeförhållande en f.d. anställd med avgångsvederlag har till sin tidigare arbetsgivare under tiden betalning pågår anser Konkurrensverket att denna grupp bör omfattas av lagen vid larm som rör sin tidigare arbetsgivare. Eftersom anställningsförhållandet kan anses bestå under den tid som avgångsvederlag utbetalas borde det räcka med ett förtydligande. När slutbetalning har skett saknas samma skyddsbehov.

Lagens syfte och tillämpningsområde 1 § 2st

Konkurrensverket noterar att utredningen när den beskriver vad som avses med begreppet *brott mot regler till skydd för fungerande marknader* enbart behandlar finansmarknaden¹. Överträdelser av konkurrensreglerna och/eller lagarna om offentlig upphandling nämns inte trots att även dessa regelverk är till för att bidra till en effektiv konkurrens, jfr. regler till skydd för fungerande marknader. Där- emot finns andra² skrivningar i betänkandet som tyder på att de också borde omfattas.

Precis som vid bekämpande av korruption bygger Konkurrensverkets arbete mot såväl marknadsmissbruk och skadliga karteller som överträdelser av upphandlingslagarna i hög grad på tips. Ett skydd för medarbetare som slår larm om överträdelser av konkurrensreglerna och lagarna om offentlig upphandling kan därmed ha motsvarande positiva effekter som utredningen nämner rörande t.ex. korruption och brott mot regler till skydd för fungerande marknader³.

Konkurrensverket förordar därför att begreppet *brott mot regler till skydd för fungerande marknader* även ska omfatta överträdelser av:

- 2 kap. 1 och 7 §§ Konkurrenslagen (2008:579), KL.
- Artiklarna 101 och 102 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) .
- Överträdelser av meddelade förbud enligt bestämmelsen om offentlig säljverksamhet (KOS) i 3 kap. 27 § Konkurrenslagen.
- Överträdelser av lagarna om offentlig upphandling som kan leda till upphandlings-skadeavgift enligt 17 kap. 1 § p. 3 lagen (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU), 17 kap. 1 § p. 3 lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster (LUF) samt 17 kap. 1 § p. 3 lagen (2011:1029) om upphandling på försvars och säkerhetsområdet (LUFS).

¹ Kap 14.2.7 Andra med brott jämförliga missförhållanden, s 253.

² Se t.ex. Kap 11.1 Allmänt, s 202 st3, Kap 11.7 Utredningens slutsats, s 215 st1 och Kap 23 Konsekvensbeskrivning, s 359 Effekter på företagens konkurrensförmåga.

³ Kap 2.7 Visselblåsning och korruption, s 57f, samt Kap 23 Konsekvensanalys, s 366.

Olika sätt att slå larm 4-6 §§

Externa larm 5 §

Konkurrensverket konstaterar att det finns otydligheter avseende vad som krävs för att arbetstagare ska ha *befogad anledning* att slå larm externt utan att först ha slagit larm internt. Konkurrensverket anser att det vore olyckligt om denna precisering överlämnas till framtida rättstillämpning och förordar att propositionen ger bättre vägledning i frågan.

För att Konkurrensverket på ett effektivt sätt ska kunna bekämpa kartellverksamhet och missbruk av dominerande ställning ser Konkurrensverket det som önskvärt att anställda vänder sig till myndigheten först med tips om missförhållanden innan informationen kommer till företagets kännedom eftersom risken för att bevis annars förstörs är uppenbar. Detta ska inte vara till nackdel för den anställde varför Konkurrensverket önskar att den nya lagen tydliggjorde att den typen av larm omfattas av de tillfällen när det är befogat att slå larm externt utan föregående internt larm.

För att den föreslagna sekretessbestämmelsen i 21 kap. 7a§ OSL ska inträda måste arbetstagaren omfattas av lagen om skydd för arbetstagare som slår larm. Men en arbetstagare som larmar externt direkt (t.ex. genom kontakt med myndighet) utan befogad anledning omfattas inte av lagen. Därmed kommer oklarheter i begreppet *befogad anledning* direkt spilla över på den föreslagna sekretessbestämmelsen.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Konkurrensverket ser positivt på att det införs en sekretessbestämmelse som skyddar arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Konkurrensverket tillstyrker därför förslaget men förordar en något annorlunda formulering av bestämmelsen för att den ska gå att tillämpa.

Tillämpningsområdet

Konkurrensverkets erfarenheter från att ta emot tips rörande såväl överträdelse av konkurrensreglerna som upphandlingslagarna indikerar att det utifrån den initiala kontakten kan bli svårt att bedöma om arbetstagaren och det aktuella missförhållandet omfattas av den nya lagen. Visar det sig senare att så var fallet kan det vara för sent, då har uppgiften kanske redan lämnats ut eller blivit offentliggjord på annat sätt eftersom den inte ansetts omfattas av någon sekretessbestämmelse. Därför förordar Konkurrensverket att sekretessregeln istället skrivs så att sekretess gäller för uppgift om en *uppgiftslämnarens identitet* om det finns *befogad anledning att anta* att denne omfattas av lagen om stärkt skydd för arbetstagare som slår larm.

Förslaget omfattar "men" – inte "skada"

Jämfört med det skydd lagen om stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden tar sikte på är det olyckligt att sekretessregeln enbart omfattar "men" och inte "skada". Utredningen konstaterar att sekretessbestämme-

sen bör utformas så att sekretessen inte endast gäller vid fara för våld eller annat allvarligt men eftersom repressalier mot arbetstagare som slår larm ofta har en annan form. Men varför utredningen ändå valt att inte ta med rekvisitet *skada* kommenteras tyvärr varken i författningskommentarerna eller i utredningen i övrigt.

I Konkurrensverkets verksamhet som rör utredning av överträdelser av 2 kap. 1 eller 7 § i KL gäller sekretess för uppgift i anmälan eller utsaga från enskild, om det kan antas att den enskilde lider avsevärd skada eller betydande men om uppgiften röjs.⁴ När det gäller sekretess till skydd för enskilda avser ordet "*skada*" ekonomisk skada som någon kan lida därför att uppgifter om hans eller hennes ekonomiska förhållanden har lämnats ut.

Vid införandet av bestämmelsen konstaterades i propositionen att behovet av ett skydd för anmälare och uppgiftslämnare rörande konkurrensbegränsande samarbeten och missbruk av dominerande ställning är särskilt tydligt när en anställd lämnar uppgifter om det egna företaget. I ett sådant fall kan uppgiftslämnaren drabbas av såväl ekonomisk skada som obehag av annat slag.⁵ Detta är i hög grad giltigt även vid de situationer som den föreslagna bestämmelsen i 21 kap. 7a § OSL tar sikte på. Därför förordar Konkurrensverket att den nya 21 kap. 7a § OSL ges en lydelse motsvarande den i 30 kap. 3 § OSL så att den omfattar såväl *men* som *skada* (dock inte kumulativt). Däremot kan det omvända skaderekvisitet gälla så som utredningen föreslagit.

Avslutande synpunkter

Konkurrensverket ställer sig sedan tidigare positiv till ökade möjligheter att anonymt anmäla misstankar om oegentligheter i verksamheten⁶. Ett skydd för visselblåsare är viktigt. Det bör dock understrykas att en sådan funktion inte kan ersätta en öppen och levande dialog på arbetsplatsen kring etik och regelefterlevnad samt att kulturen i organisationen gör att anställda vågar slå larm.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören. Föredragande har varit sakkunnige Karin Morild.

Dan Sjöblom

Karin Morild

⁴ 30 kap. 3 § OSL.

⁵ Prop. 2001/02:167, Ändringar i Konkurrenslagen för effektivare kartellbekämpning mm, s 67.

⁶ Konkurrensverket, Rapport 2013:6 *Osund konkurrens i offentlig upphandling*, s 132f.